

EEN BIJZONDER GESCHENK

JE LICHAAM DONEREN
AAN DE WETENSCHAP

Wat laat je doen met je lichaam na je dood? Begraven en cremen zijn dan de bekendste opties. Maar je kunt er ook voor kiezen je lichaam ter beschikking te stellen aan de wetenschap. Hoe werkt dat doneren nu precies en waarvoor gebruikt een universitair medisch centrum de lichamen? We spraken met enkele betrokkenen en namen een kijkje in de snijzaal.

TEKST: CHRISTI WAANDERS EN MARJIE ZOMERDIJK >
FOTO'S: MARC DE HAAN > TEKENING: XF & M ILLUSTRATION

'Iedereen is zich ervan bewust dat het echte mensen zijn'

TAMAR KOOGER

Tamar Kooger, vierdejaars student Geneeskunde in Leiden:

"Tijdens de eerste drie jaar van je studie bestudeer je in verschillende practica het hele lichaam. Je gaat daarbij ook zelf snijden, en dat is heel leerzaam. In het eerste snijpracticum bestudeer je in een groepje van acht studenten een menselijk brein. Dan heb je ineens iets in je handen waar iemand zijn hele leven lang mee gevoeld en gedacht heeft. Een vreemd idee, waar je niet te lang bij stil moet staan. Sommige studenten blijven het onderwijs in de snijzaal altijd een beetje eng vinden. Zeker tijdens de eerste practica is de sfeer wat gespannen. Maar bij de meeste studenten overheerst hoe interessant en leerzaam het is om een echt lichaam te kunnen bestuderen. Ik denk dat de practica op de snijzaal belangrijk zijn om een

goede arts te worden. Je ziet met eigen ogen hoe bijzonder een lichaam is, hoe mooi het in elkaar zit. En je leert dat elk lichaam weer anders is, en nooit helemaal zoals in je studieboeken. Je ziet verschillen in lichaamsbouw, anatomische variaties en hoe bijvoorbeeld een bypass of een kunstheup eruit ziet. Elk lichaam dat hier binnenkomt, biedt weer een nieuw inzicht. Aan de sfeer in de snijzaal merk je wel dat iedereen zich bewust is van het feit dat de lichamen echte lichamen zijn, van overleden mensen. Het is ook heel bijzonder en moedig dat die mensen hun lichaam hebben gedoneerd zodat wij ervan kunnen leren. Ik heb daar veel respect voor."

Of we nu meteen kunnen komen voor een rondleiding op de snijzaal? Een beetje nerveus schudden we even later Fred van Immerseel de hand. Hij werkt al sinds 1989 als een van de drie preparateurs op de afdeling Anatomie en Embryologie van het LUMC. Bevlogen en trots laat hij ons zijn werkdomein zien. "Ik sta in de eerste plaats in dienst van de donoren. Als zij van boven mee kijken, wil ik dat ze tevreden zijn", vertelt hij.

Fred van Immerseel laat het hele proces zien. De snijzaal en omliggende ruimtes zien er schoon en opgeruimd uit. Van Immerseel legt uit dat het lichaam na overlijden binnen 24 uur in het LUMC moet zijn, liefst eerder, anders gaan de ingewanden te veel ontbinden. Dat is voor nabestaanden soms heftig, omdat zij maar kort de tijd hebben om afscheid te nemen. Na binnenkomst balsemen de preparateurs het lichaam. Daarbij wordt via de liesslagader een speciale vloeistof ingespoten, waardoor het lichaam onbepaald houdbaar is.

UITGESTROOID BOVEN ZEE

Overigens blijft een lichaam niet voor altijd op de afdeling, legt Van Immerseel uit. "Na gemiddeld twee of drie jaar gaan de resten naar een crematorium in de buurt en wordt de as uitgestrooid boven zee. Wel kan het zijn dat sommige delen langer blijven, omdat ze iets bijzonders hebben dat we tijdens het onderwijs graag willen laten zien."

Marco de Rooter, hoogleraar klinische en experimentele anatomie, legt uit dat de donorlichamen worden gebruikt voor onderwijs aan studenten Geneeskunde, Biomedische Wetenschappen en Klinische Technologie. Maar ook fysiotherapeuten en

andere paramedische hulpverleners leren op deze manier hoe het menselijk lichaam er van binnen uitziet. "De groep specialisten die een bepaalde operatietechniek komt oefenen, zien we de laatste jaren enorm groeien. Dat is nu al de helft van het onderwijs dat we hier geven."

ENORME EER

De Rooter begrijpt dat het werken met donorlichamen voor veel mensen een ongemakkelijk onderwerp is, waar ze liever niet te lang bij stil willen staan. Ook voor hem is het nog niet vanzelfsprekend. "Deze mensen hebben hun lichaam beschikbaar gesteld aan de wetenschap. Dat is een grote stap en een enorme eer, dat moeten wij ons telkens weer realiseren."

Doneren kan bij de acht universitaire medische centra. Omdat er meer dan

'Ik sta in dienst van de donoren. Als zij van boven mee kijken, moeten ze tevreden zijn'

genoeg donoren zijn, gelden er selectiecriteria. Jaarlijks ontvangt het LUMC gemiddeld zeventig lichamen. "Bedrijfsmatig moeten we strak plannen, want de kosten zijn hoog. Dit is een enorm dure vorm van onderwijs", legt De Rooter uit. "En daarbij willen we liever geen 'nee' verkopen. We gaan een band aan met een donor en willen alles op alles zetten om diens laatste wens te respecteren."

De vraag naar donorlichamen neemt overigens wel toe. Artsen specialiseren zich steeds meer en gaan 'kleiner' opereren. En om deze nieuwe opera-

'Als ik langs het LUMC loop, ben ik me er altijd van bewust dat mijn moeders lichaam daar is'

ARTHUR WIJNEN

De moeder van Arthur Wijnen overleed in 2015 en stelde haar lichaam ter beschikking aan de wetenschap.

"Mijn moeder, Wies Wijnen, overleed op 85-jarige leeftijd aan een agressieve vorm van ALS. Een jaar of tien daarvoor had ze besloten dat ze haar lichaam beschikbaar wilde stellen aan de medische wetenschap. Mijn moeder wilde geen poespas rondom haar overlijden. Ze had al veel uitvaarten bezocht, en kwam dan steeds thuis met het gevoel dat ze dat niet wilde voor zichzelf. Bovendien had ze altijd al veel interesse in de medische wetenschap. Ze was een trouwe bezoeker van het Anatomisch Museum en van Museum Boerhaave hier in Leiden. Na haar overlijden voelde het alsof ik in een stroomversnelling belandde. Ze overleed, en twaalf uur later was haar lichaam al opgehaald.

Er was geen herdenking, geen receptie. Zo wilde ze het. Maar voor mij en mijn drie zussen ging het wel erg snel. Inmiddels heb ik er vrede mee. Als ik langs het LUMC loop, ben ik me er altijd van bewust dat haar lichaam daar is. Haar lichaam dient nu nog een doel, het helpt studenten hun kennis te verrijken. Ik heb zelf ook de papieren in huis om mijn lichaam ter beschikking te stellen. Ja, mijn moeder heeft me geïnspireerd. Ik deel haar wens om na mijn dood nog van nut te zijn. De delen van mijn moeders lichaam die niet meer gebruikt kunnen worden, worden gecremeerd en uitgestrooid over de zee bij Katwijk. Dat vind ik een mooi idee. Mijn moeder en ik hielden veel van de zee en van het strand bij Katwijk. Voor mij is dat nu haar laatste rustplaats."

(Vervolg van pagina 23)

tietehnieken onder de knie te krijgen, moeten chirurgen veel oefenen, aldus de Ruiter.

EEN GOEDE CHIRURG HERKEN JE METEEN

Maar kun je dit niet leren uit boeken, of uit het prachtige 3D-onderwijs dat het LUMC maakt over anatomie? Daarover is Marco de Ruiter heel duidelijk. “Boeken en online 3D-cursussen zijn een prima start, maar ze gaan uit van het standaardmodel. En geen mens is standaard. Huid, vet en spieren moet je zien, moet je voelen. Dat er vet om aderen heen zit, staat niet in boeken. Ook het bindweefsel niet.” Enthousiast legt hij uit dat je een goede chirurg meteen herkent. “Als zij gaan snijden is het net of ze schrijven; zó natuurlijk en helemaal met de focus om schade te voorkomen bij de mensen die ze opereren. Prachtig vind ik dat.” De Ruiters missie is om artsen dát bij te brengen. “Het is onze taak om ervoor te zorgen dat artsen precies weten hoe de anatomie van de mens in elkaar zit. In ieder geval voor dat deel waarin zij gespecialiseerd zijn. Dat zij zo weinig mogelijk fouten maken, daar doen we het voor.” II

Stel dat je geliefde, familielid of vriend zijn of haar lichaam doneert aan de wetenschap. Wat dan? Dan heb je maar kort de tijd om afscheid te nemen én er is geen plek om nog eens naar toe te gaan. Vandaar dat het LUMC het initiatief neemt om een gedenksteen te plaatsen. U kunt helpen deze plek te creëren. Kijk op www.nabestaandenmonument.nl

‘Artsen en studenten
behandelen
de lichamen met
veel respect’

JAN VAN SCHAIK

Jan van Schaik werkt als chirurg bij het LUMC. Na zijn dood stelt hij zijn lichaam ter beschikking aan de medische wetenschap.

“Als student Geneeskunde heb ik ontzettend veel geleerd in de snijzaal. Je kunt nog zoveel boeken lezen en modellen bestuderen; zelf een echt lichaam prepareren is onmisbaar voor een arts in opleiding. Je ervaart hoe het voelt en ziet dat elk lichaam anders is. Ik wil die ervaring voor andere studenten mogelijk maken. Daarom stel ik na mijn overlijden mijn lichaam ter beschikking.

Door mijn ervaringen als student, maar ook als snijzaal-assistent, weet ik precies wat een aan de wetenschap gedoneerd lichaam te wachten staat. Dat schrikt me niet af. Ik ben wel wat gewend, en bovendien behandelen artsen en

studenten de lichamen met veel respect.

Of artsen vaker of juist minder vaak hun lichaam ter beschikking stellen? Dat vraag ik me af. Misschien wel minder vaak, juist omdat ze er een duidelijk beeld bij hebben. Mij maakt dat niet uit. Ik geloof dat het na de dood echt is afgelopen. Dan is het toch prachtig dat mijn lichaam nog van nut kan zijn. Mijn familie staat ook nuchter tegenover mijn besluit. Ze zullen wel snel afscheid moeten nemen, want het lichaam moet binnen 24 uur in het LUMC zijn. Ik heb trouwens wel aangegeven dat ik in de eerste plaats orgaandonor wil zijn. Als ik na mijn dood organen kan doneren, dan gaat dat voor.”